

Організація підготовки спеціалістів напряму «туризм» в Угорщині

Олена Федоренко

У статті розглядаються питання формування та розвитку системи підготовки фахівців у галузі «Туризм» в Угорщині. Автор стверджує, що туризм в Угорщині на сучасному етапі стрімко розвивається, тому підготовка фахівців у цій галузі, яка є відносно новим освітнім напрямом у цій країні, є вимогою сьогодення.

Ключові слова: туристична освіта, туристична діяльність, сфера туризму, концепція, кваліфікація, навчальні плани, підготовка фахівців.

Актуальність. Туризм є відносно новою соціоекономічною діяльністю, пов'язаною з різноманітністю економічних, географічних, історичних, мовних факторів. Складність їх поєднання викликає деякі труднощі у визначенні поняття «туризм», оскільки різні визначення враховують специфіку певної галузі та підкреслюють різні аспекти цієї діяльності. Отже, економіст зосереджує свою увагу на споживанні, психолог – на мотиваціях споживача, географ – на територіальних особливостях тощо [3].

На думку американських дослідників, «Туризм включає в себе діяльність, яку здійснюють люди, подорожуючи та залишаючись далеко від своїх звичних місць перебування в період часу менше року заради задоволення, відпочинку, з діловими намірами та іншими цілями» [2]. Однак проблема полягає в тому, що туристичний сектор економіки все ще відчуває недостатність експертів. І це перешкоджає як його цілісному методологічному сприйняттю, так й ідентифікації та розв'язанню існуючих проблем в системі підготовки кадрів для цієї галузі. В цьому аспекті Всесвітня Туристична Організація провела дослідження, щоб з'ясувати прийнятні концептуальні рамки, які затверджують туризм як об'єкт традиційних досліджень та економічної активності, порівняно з будь-якою іншою галуззю економіки [1]. Проте, незважаючи на низку зусиль систематизувати географічні, історичні, економічні, освітні чинники, що визначають розвиток туризму, ще не створено цілісної концепції організації туристичної освіти, що посилює значення порівняльно-педагогічних розвідок у цьому напрямі.

На сучасному етапі розвитку Україна переживає гостру потребу в професійних кадрах для туристичної галузі, оскільки саме ця сфера соціо-економічної діяльності країни розвивається швидкими темпами, і в світлі цього є пріоритетною. Розробляючи цілі та завдання вищої школи щодо навчання студентів за напрямом «туризм», вітчизняні науковці спирались на досвід розвинених країн Європи та США. Але, на наш погляд, варто орієнтуватись на досвід країн, що не так давно увійшли до Європейської спільноти, тобто на країни

колишнього соцтабору, зокрема Угорську Республіку. Адже зараз Україна розв'язує такі ж проблеми, як Угорщина кілька років тому.

Перш за все, в період становлення вищої туристичної освіти Угорщини однією з основних проблем була незбалансованість навчальних програм та переважання теоретичного навчання над практичним. На наш погляд, ця та інші проблеми виникали у зв'язку з тим, що країна не мала розробленої та прийнятої концепції розвитку системи туристичної освіти.

Українська дослідниця Л. Кнодель сформулювала основні позиції, які можуть лягти в основу вивчення й порівняння систем підготовки фахівців у галузі «Туризм» у різних країнах. **Метою** цієї статті є висвітлення угорської системи підготовки фахівців для туристичної галузі. Для реалізації означеної мети до уваги взято методи визначення потреб у фахівцях для сфери туризму, визначення якості підготовки фахівців, специфіку функціонування навчальних закладів, організацію навчального процесу, структуру навчальних планів, зміст навчальних програм, місце практики в навчальному процесі, застосування кредитно-модульної системи навчання і контролю, кваліфікаційні рівні і стандарти, сучасну модель фахівця сфери туризму, а також шляхи підвищення кваліфікації і перепідготовки фахівців туристичної галузі.

Виклад основного матеріалу. Вимоги сьогодення доводять необхідність розвитку системи підготовки фахівців для туристичної сфери в Угорщині. Йдеться про спеціалістів, які зможуть забезпечити задоволення запитів клієнтів та довести конкурентоспроможність туристичного бізнесу в регіонах. Однак, прості запевняння в тому, що особливі умови, спрямовані на підготовку спеціалістів сфери туризму і специфічні досягнення у безпосередньому навчанні в туризмі, не є, самі по собі, достатніми.

I. Визначення потреб у фахівцях для сфери туризму

Різноманітність і різнорідність елементів, які складають туристичну галузь, призводять до різноманітності визначень, кожне з яких відповідає інтересам дослідника. Вони, в свою чергу, дають поштовх різним інтерпретаціям категорій зайнятості, на які поділяються підсектори та професійні рівні. Більш того, тенденції галузі туризму самі по собі розширюють увагу до різних процесів.

Для аналізу попиту на ті чи інші потреби у фахівцях сфери туризму в Угорщині здебільшого використовують методологію Делфі, розроблену в 60-х роках минулого століття [5]. Метод Делфі засвідчений високим рівнем якості, оскільки поєднує знання і думки професіоналів. Процес застосування цього методу полягає в послідовному проведенні раундів за участі експертів, де визначають найбільш цінну інформацію, яка підлягає обговоренню на подальших раундах до тих пір, поки одногосно не буде прийнято рішення, яке вважатиметься найбільш конструктивним. За методом Делфі аналізуються як географічні регіони, так і професійні рівні підготовки фахівців для сфери туризму в Угорщині.

II. Визначення якості туристичної освіти

Методологія визначення якості освіти, отриманої фахівцями сфери туризму, визначається її конкурентоздатністю на світовому ринку праці, з огляду на той факт, що в період глобалізації внаслідок мобільності трудових ресурсів ринок праці стає загальним. Випускники університетів Угорщини працюють в багатьох

європейських компаніях і організаціях.

III. Структура навчальних закладів туристичного профілю

Для ефективного розвитку освіти в галузі «Туризм» важливо застосовувати міждисциплінарний підхід, що дає змогу сприймати кожен проблему не ізольовано, фрагментарно, а цілісно з метою формування загальної перспективи.

Професійний навчальний заклад туристичного профілю в Угорщині є закладом, у якому продовжується загальноосвітня підготовка фахівців, здійснюється виховання, надається професійна підготовка засобом поєднання цілеспрямованого навчання і практичної діяльності в туристичній галузі.

Розкриваючи функції професійного навчального закладу як місця виховання, варто згадати цілеспрямовані дії навчального процесу на виховання свідомості, трудової дисципліни, солідарності і самовдосконалення. Це найнеобхідніші компоненти навчально-виховного процесу в навчальному закладі, в якому готують фахівців для сфери туризму в Угорщині.

Дане нами визначення навчального закладу як місця надання професійної підготовки передбачає розвиток умінь і навичок психомоторного характеру і набуття знань пізнавального характеру. Тут вивчаються туризмологія, професійні теоретичні дисципліни, пізнається суть професійних навичок туристичної діяльності. Як місце цілеспрямованого навчання професії концепція такого навчального закладу передбачає вихід на більш високий ступінь професійної кваліфікації. На цьому етапі розглядаються проблемні завдання: йде насичення навчальних планів теоретичними дисциплінами туристичного профілю.

IV. Організація навчального процесу в професійному навчальному закладі туристського профілю в університетах Угорщини передбачає а) навчання в різноманітних формах (лекційні, практичні, лабораторні заняття); б) навчання на всіх рівнях (бакалавр, магістр). Завдання освітньої політики визначають мету, зміст і структуру навчального процесу відповідно до навчального закладу і навчального плану. У процесі організації навчальної діяльності відпрацьовуються різні дидактичні моделі.

V. Структура навчальних планів і зміст навчальних програм

Складання навчальних планів та покращення змісту програм навчання також повинні бути пристосовані до запитів споживачів, тобто до потреб підприємців, а також тих, хто отримує та забезпечує навчання. Однак, існують деякі методологічні труднощі, пов'язані з відтворенням того, яка освіта і яка підготовка спеціалістів дійсно необхідна у сфері туризму. Дійсно існує низка факторів, які можуть затримати процес взаємодії результатів такої освіти в галузі туризму, як тепер, так і в майбутньому [4].

Саме ці позиції беруть до уваги при розробленні угорських навчальних планів, структуру яких приведено у відповідність до загальноєвропейських вимог. Основу навчальних планів становлять: модуль загальноосвітньої підготовки фахівців для сфери туризму; модуль професійної підготовки фахівців для сфери туризму; модуль навчання іноземних мов за професійним спрямуванням. Навчальні програми в професійних навчальних закладах туристського профілю Угорщини максимально пов'язані з практичною підготовкою.

VI. Місце практики в навчальному процесі

Практика в профільному вищому навчальному закладі Угорщини займає велике місце і є обов'язковим компонентом якісної освіти для цієї професії. Вона є

різною за термінами і змістом в різних навчальних закладах і в різних регіонах. Місце практики визначається потребами галузі і можливостями навчального закладу.

VII. Кредитно-модульно-рейтингова система навчання і контролю

З метою забезпечення об'єктивності оцінювання знань, створення умов для здорової конкуренції в навчанні, виявлення і розвитку творчих здібностей майбутніх фахівців сфери туризму в багатьох університетах вводиться модульно-рейтингова система навчання і контролю знань студентів. Її компонентами є: *навчальний модуль* (передбачена навчальною програмою завершена частина теоретичного і практичного матеріалу з окремо взятої дисципліни); *модульний контроль* (підсумковий контроль засвоєного студентом навчального матеріалу у передбачений робочою програмою термін); *модульна оцінка* (кількість балів, отриманих студентом за виконання контрольного завдання з модуля); *рейтингова система оцінювання* навчальної роботи студента (це така методика визначення якості його роботи і рівня його знань, умінь і навичок, що передбачає оцінювання в балах усіх результатів, отриманих за час модульного і семестрового контролю).

В сучасних дослідженнях аналізується можливість стандартизованого екзамену в усьому світі – кваліфікаційний туристичний тест за компетенціями – КТТК, метою якого є визначення рівня компетентності студентів і рівень їхньої готовності до діяльності у сфері туризму, а також готовність продовжувати вчитися впродовж життя і удосконалювати свої знання та навички [1].

VIII. Кваліфікаційні рівні і стандарти

В ході дослідження у сфері туристської освіти Угорщини були виділені 4 кваліфікаційні рівні: а) персонал переднього краю; б) інспектори; в) менеджери середньої управлінської ланки; г) менеджери вищої управлінської ланки.

При реалізації концепції туристської освіти необхідно розглянути концепції ключових кваліфікацій, що охоплюють такі компоненти, як а) абстрактне мислення; б) планомірні дії; в) творчість; г) здатність до спілкування; д) готовність і здатність працювати в команді. При характеристиці кваліфікацій фахівців для сфери туризму можна виділити такі елементи: а) предметна спеціалізація для однієї професії (обмеженої значимості); б) предметна спеціалізація в професійному полі (середня значимість); в) предметна спеціалізація, що перевищує професійне поле (вища значимість). Для сфери туризму більш характерна предметна спеціалізація, що перевищує професійне поле. Стандарти в цій сфері визначаються вимогами Всесвітньої туристської організації.

IX. Сучасна модель фахівця сфери туризму

Якісні характеристики сучасної моделі фахівця сфери туризму містять психологічні, психомоторні компоненти, професійні уміння і навички, теоретичні знання щодо предметів туристського змісту і здатність їх застосовувати на практиці. Обов'язковими компонентами на сучасному етапі стало володіння кількома іноземними мовами і новітніми комп'ютерними технологіями.

X. Підвищення кваліфікації і перепідготовка

У сфері туризму ці процеси особливо активізувалися в останні роки. При розгляді цих аспектів зазвичай виділяють три напрямки: а) підвищення кваліфікації за вимогою підприємства туристської сфери – у такому випадку воно проводиться силами самого підприємства; б) навчання безробітних (державне замовлення); в) індивідуальне підвищення кваліфікації чи перепідготовка – у такому випадку це робить сам працівник. Характерною рисою часу є потреба

вчитися впродовж усього життя. Тому в Угорщині розроблена концепція ступеневої освіти, кожен з яких відрізняється своїми особливостями, цілями, проблемами, концепцією професійної підготовки, структурою і змістом, а, отже, і значенням [1].

Однак, більшість існуючих систем з підготовки фахівців для туристичної галузі в наш час характеризуються високим ступенем інерційності, успадкованої з минулого. Як наслідок, реакція на питання стратегічної важливості сповільнюється. Зміни на туристичному ринку призвели до потреби в професіоналах, підготовка яких дійсно відповідала б вимогам попиту. Найбільш істотними є розбіжності щодо загальних і предметних компетенцій фахівців туристичної галузі. Р. Спаров і П. Попіларз вказують на сучасні дослідження, які доводять, що здобуття кваліфікації в туристичному адмініструванні і управлінні дає дуже незначні шанси в подальшому щодо кар'єрного зростання [4]. Дійсно, як вказує Ч. Каргіл, професіонали в туристичній індустрії вважають кваліфікацію в загальному адмініструванні більш вагомую, ніж спеціалізацію саме в туризмі. Число міжнародних програм, що збільшується, супроводжується розвитком широкого кола кваліфікацій і стандартів, одночасно з нестачею фундаментальності в проектуванні навчальних планів. Це має ефект дезорієнтації підприємців і потенційних реципієнтів освіти [2].

Висновки. Отже, туризм в Угорщині на сучасному етапі є галуззю, що розвивається, і є предметом міждисциплінарних досліджень. Великого значення в Угорщині надають створенню системи закладів для системної професійної підготовки фахівців у галузі «Туризм». На державному рівні в Угорщині визнають необхідність орієнтування на загальні європейські і світові тенденції. Крім того, як і загалом у світі, значної ваги надають популяризації спеціальності «Туризм».

На змістовому рівні угорські освітяни спрямовують зусилля на формування єдиної системи кваліфікацій, що, на їхню думку, є важливим інструментом досягнення порівняльності та прозорості в межах європейського простору, допомагає вищим навчальним закладам у розробці модулів та навчальних програм, сприяє мобільності студентів, робить їх конкурентоспроможними на ринку праці. Актуального звучання ця проблема набуває в умовах світової економічної кризи, котра робить більш жорсткими вимоги щодо компетентності й професійності нинішніх випускників. Хоча освіта в сфері гостинності має свої традиції в Угорщині, туристська освіта є відносно новим феноменом в цій країні.

Список використаних джерел:

1. Кнодель Л. В. Сучасна концепція системи туристської освіти / Л. В. Кнодель // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки : Зб. наук. пр. – К. :Запоріжжя, 2004. – Вип. 33. – С. 338–341.
2. Cargill C. The Master's Degree: Perceptions of Corporate Professionals from Three Segments of the Hospitality Industry / C. Cargill // Hospitality and Tourism Educator. – 1995. – Vol. 7(4). – P. 51–54.
3. Mundruczó M. Tourism and tourism education in Hungary: Tourism in Central and Eastern Europe: Educating for Quality / M. Mundruczó. – ATLAS, Tilburg University Press, Tilburg, The Netherlands, 1996. – P. 47–55.
4. Sparrowe R., Popielarz P. Getting Ahead in the Hospitality Industry: An Event History Analysis of Promotions Among Hotel and Restaurant Employees. Council on Hotel, Restaurant and Institutional Education (CHRIE) / Sparrowe R., Popielarz P. : Conference Abstract. – 1995. – P. 45–56.
5. Linstone H. A., Turoff M. The Delphi Method: Techniques and Applications / Murray Turoff and Harold A. Linstone. – Reading: Addison Wesley, 1975. – 618 p.